

31. Цофнас А. Ю. Комплементарність світогляду і світорозуміння / А.Ю. Цофнас // Філософська і соціологічна думка. – 1995. – № 1–2. – С. 5–22.
32. Бондаренко Е.В. Время как лингвокогнитивный феномен англоязычной картины мира : монография / Е.В. Бондаренко. – Харьков: ХНУ, 2009. – 377 с.
33. Shakespeare W. Sonnets. [Электронный ресурс] / William Shakespeare // Project Gutenberg, 2002. – 4 p. – Режим доступа : <http://www.gutenberg.org/files/11634/05bpt8.txt>.
34. Byron G. G. Selections / G. G. Byron. – Moscow : Progress Publishers, 1979. – 520 p.
35. Sidney P. Two Pastorals [Электронный ресурс] / P. Sidney // The Complete Poems of Sir Philip Sidney by R.S. Bear. Ed. by Alexander B. Grosart's at the University of Oregon, 1995. – Режим доступа : oregon.uoregon.edu

УДК 130.2

Сидоренко Л.М.
(Київ, Україна)

НА ПЕРЕХРЕСТІ ДВОХ КУЛЬТУР

Стаття присвячена розгляду діалогу з питань взаємного впливу історичних та культурних процесів Заходу і Сходу. Під впливом зовнішнього фактора на Сході створюється в культурі так звана “нова модель”. Традиційний менталітет людини на Сході змінюється, що не могло не позначитися на культурі та мові. Аналізується, як виникає і вирішується проблема діалогу культур Заходу і Сходу.

Ключові слова: мова, традиції, діалог культур, духовні принципи.

Статья посвящена рассмотрению исследования диалога в вопросах взаимного влияния исторических и культурных процессов Запада и Востока. Под влиянием внешних факторов образуется в культуре так называемая «новая модель». Традиционный менталитет на Востоке изменяется, что не могло не отобразиться на культуре и языке. Анализируется вопрос, как ставится и решается проблема диалога культур Запада и Востока.

Ключевые слова: язык, традиции, диалог культур, духовные принципы.

The article deals with some the study is a dialogue of mutual influence of historical and cultural processes of the West and East. Under the influence of external factors in the East created a so-called «new model». The traditional mentality of people in the East is changing, which could not affect the culture and language. Analyzed as treated and solved the problem of the dialogue of cultures East and West.

Key words: language, traditions, dialog of cultures, spiritual principles.

Духовність стає надійним фундаментом у вирішенні проблеми сучасності. Історія духовного розвитку свідчить про пошуки вирішення цього питання на різних етапах життя людини, але більш свідомо це відбувається зараз.

У статті обґрунтовується актуальність і доцільність дослідження обраної проблеми в хронологічних історичних рамках. З-поміж джерел привертають увагу насамперед концепції західноєвропейських та східноєвропейських дослідників. Розглядається проблемна ситуація, яка історично виникла під час становлення філософії культури.

Актуальність теми полягає в дослідженні сучасного духовного життя людини з його протиріччями та перспективами. Саме на сучасному етапі багато діячів науки та культури одним з найважливіших шляхів виходу з небезпечного стану бездуховності бачать в розвитку духовної свідомості та в залученні традицій народу. Актуальність дослідження обумовлена ще й тим, що людина на кожному етапі розвитку суспільства збільшує свої знання з культури та мови. Мова стає найважливішою частиною людського буття. Мова розглядається не тільки як система знаків, а вона є складовою внутрішнього світу людини, її духовної культури. Метою дослідження є висвітлення історії духовної культури, взаємозв'язку мови та філософії буття.

Метою статті визначено вирішення ряду завдань:

- а) проаналізувати спільні та відмінні шляхи духовного розвитку життя людини в західній та східній цивілізаціях;
- б) визначити зв'язки та впливи культур Заходу та Сходу;
- в) прослідкувати процес зближення цивілізацій на сучасному етапі.

У рамках дихотомних співставлень накопичених знань з культури та духовності працювали як класики філософії, так і сучасники. Найбільш принципову позицію в цьому питанні зайняв Гегель. Він побудував схему стадій історичної послідовності розвитку універсального духу.

Традицію розгляду концепції духовності на Заході та на Сході в філософській системі продовжили Ібн Арабі, Е. Геллнер, А. Шопенгауер, А. Тойнбі, П. Сорокін, Н.С Данилевський та інші.

Аспект дослідження дозволяє розширити межі пошуку в системі східних і західних традицій розуміння духовної культури. У статті подаються історичні етапи розвитку духовності в західноєвропейській і східній культурах. Розкривається значення мовного аспекту для філософії культури.

Необхідність осмислення людиною своєї ролі в світі, її ставлення до оточення і до себе, обумовлюють поглиблене вивчення духовності. Тому зараз, на часі, є розгляд поняття та змісту «духовності» з точки зору філософії – адже найчастіше суть духовного намагаються збагнути у співставленні з тілесним, плотським, речовим як характерну частину матеріального. Філософія, з одного боку, протиставляє буттю дух, свідомість, мислення, психіку, з іншого – не цурається тверджень про духовність буття, займається духовним життям людини, пропагандою духовності [1: 10].

Розкриття поняття «духовність», як її розуміли вчені та філософи Заходу та Сходу на різних історичних етапах, буде одним з етапів у цій роботі.

Аналізуючи сучасне духовне життя треба зазначити, що сьогодні політичні, правові, міжособистісні стосунки спираються на всебічне впровадження раціонально-економічного стилю мислення. Це відбувається не тільки в політиці, але й на всіх рівнях духовного життя людини.

Розуміння духовності є визначальним для розкриття та розуміння екзистенційних уявлень про нематеріальну сутність людини в різних культурах і є базовим елементом для формування особистості.

За твердженням І. Канта, «фізіологічне дослідження людини має на меті дослідження того, що робить із людини природа, а прагматичні дослідження того, що вона як вільно діюча істота робить або може та повинна робити з себе сама» [2: 351].

Конгломерат духовних цінностей перш за все сформували: міфологія, релігія, філософія. Спочатку це було гармонійне спілкування людини і природи. В основу античної філософії входили такі цінності та поняття, які теоретично закріплювали духовність культури «логос» Геракліт, «буття» Парменід, «благо» Платон, Аристотель. Всі вони писали про єдність істини, про внутрішню гармонію – про все те, що гармонізує світ природи та світ людини.

Про духовність, саме в цей період (III – IV ст. до н.е.), писали не тільки філософи Греції. У Китаї це питання досліджували Конфуцій та Лао-Цзі, в Ірані – Заратустра, в Палестині – біблійні пророки. Як відмічав Карл Ясперс, саме в цей час і сформувались основні ідеї духовності [3].

Початок нової ери пов'язують з розвитком вчення про Христа. Саме в працях Оригена достатньо чітко розроблена суть християнської духовності. Згідно з цим вченням, душа наділена правом вибору між «вищим» та «нижчим», між тілом та духом. Розвиток духовності за цим вченням пов'язаний з певними зусиллями та муками, оскільки без страждань не може людська душа пізнати любов та добро. Щоб удосконалювати душу треба позбавитись гніву та помсти.

З настанням середньовіччя зростає авторитет раціонального пізнання. Альберт Великий, Фома Аквінський в своїх роботах писали про Священне писання, яке Бог надав людям, та створив світ природи. Ознайомлення з писанням дало поштовх до розвитку астрономії, фізики, біології, а також відіграло роль в укріпленні раціонального пізнання.

У китайській і в індійській філософії (хоча її монотеїзм більш особистісного плану), шанування природи як втілення божества виключало ідею панування над нею, а тим більше її перетворювання. В усі часи розвитку китайської та індійської філософії піднімалося питання про удосконалення себе, а не природи.

В епоху Відродження починається новий етап на шляху розвитку духовності. Як тільки людина відчула себе творцем власного життя та долі, вона вже намагається підкорити собі природу. Настає епоха наукової революції. Головним критерієм Нового часу стає можливість приносити користь суспільству. Високо цінується освіта, не стільки богословська, скільки світська. Але Бог, добро, любов, краса відіграють, як і раніше, велику роль в житті людини.

Якщо на Заході середньовіччя є синонімом феодалізму, то цей термін також можна застосувати лише умовно для східного суспільства. У зв'язку з труднощами визначення хронологічних меж цього періоду, історики вважають що він охоплює IV-VII ст. н.е.

Розвиток духовної культури на Сході розпочинається як і на Заході закликом повернення до «давнього»(минулого) «гу вень – у Китаї, на Заході – Каролінгське Відродження» (культурне піднесення в часи Карла Великого). Духовний рух китайських філософів направлений на практичне життя: державу, сім'ю, соціальні явища. В Індії зароджується

нова релігія – буддизм. Починається розквіт духовної культури, зароджується філософія, храмова література. Буддійські храми вражають своїми великими розмірами, округлими формами, геометричними фігурами. Поступово буддизм розповсюджується в Кореї, Японії, Китаї, Монголії.

Філософія XVII-XVIII ст. закріпила рівновагу між життєвими ідеалами та ідеалами духовності. Томас Гоббс, Джон Локк, Бенедикт Спіноза та інші підтримували думку, що світ, створений Богом, «розумний», але людина може удосконалювати та перебудовувати природний світ.

Головним критерієм у духовній культурній цивілізації Давнього Сходу постає збереження та відновлення таких невід’ємних атрибутів духовності як порядок, організація, закон. У китайському суспільстві діяв принцип рівних можливостей. Кожний, незалежно від свого походження, міг стати чиновником, тобто потрапити в еліту китайського суспільства, для цього треба було скласти державні іспити.

Романтизм XIX ст. успадкував традиції середньовіччя та епохи Відродження. Пролітковувалось прагнення до універсалізації, оновлення та удосконалення. Але кінець XIX ст. відзначився виступами А.Шопенгауера та С. К’єркегера, які критикували романтизм та його духовні принципи. Бог, любов, гармонія – вже втратили свою першооснову у світосприйнятті більшості людей.

У XX столітті матеріалізм став не тільки теоретичним вченням, але й практичним. Матеріальні цінності ставали домінуючими. Цей стан був названий Мартином Хайдеггером «онтологічним нігілізмом» [4]. Криза духовності загострилася у другій половині XX ст. Все виправдовувалось тим, що нічого у цьому світі не може бути вічним, і в багатьох країнах гостро постала проблема бездуховності.

Сучасний етап розвитку на Сході визначається активним пошуком шляхів духовного збагачення, над яким працюють і науковці, і філософи, і політичні діячі. Але при всій культурній, ідеологічній та політичній різниці позицій, авторів нових теорій об’єднує позиція – «відродження». Це – проект ненасильницької цивілізації Махатми Ганді або «третя світова теорія» або японський варіант протестантизму: все це пошук шляхів розвитку, який виступає проти копіювання чужих суспільних моделей [5].

Інтелектуальна історія та історія духовності направлена на те, щоб пізнати та заглибитись у людські почуття, думки та вчинки. Чим далі просуватись до глибини людського духу, тим більш обережнішими та уважнішими треба бути. Кожного разу, порівнюючи різницю між Заходом та Сходом, між азійськими та європейськими культурами, треба пам’ятати наскільки складно дається людству удосконалення власної духовної глибини.

Проблема Заходу та Сходу цікавила багатьох. Але тільки Гегель дав філософське узагальнення, яке було першим в історії культури: « Схід та Захід притаманні кожній речі». Гегель вважав, Схід – початком всесвітньої історії, Європу – її кінцем. За його думкою на Сході «сходить зовнішнє фізичне сонце, а на Заході сходить внутрішнє сонце самопізнання» [6].

«Схід» та «Захід» – за багатьма вимірами, дві протилежні традиції, два типи духовності, дві системи світосприйняття, які знаходять відображення в традиціях життя народу, їх психології, моральних принципах. Це «дві системи координат», два світи, які розвивались своїми шляхами, у своєму ритмі. Схід зажди залишався для Заходу загадковим, тут можна згадати відомий вислів Р.Кіплінга: «Схід є Схід, Захід ...Захід, а разом вони

ніколи не зійдуться», однак впливав на духовний розвиток Заходу, а Захід, своїми універсальними поглядами, унікальним досвідом давав можливість Сходу переосмислити традиції, допомагав відчути себе в цивілізаційному просторі [7]. Однак, можна сказати, що завдяки цій різниці, Захід і Схід доповнюють один одного, надаючи різноманітності, додаткової глибинності світовому культурному процесу.

На сучасному етапі, в світі триває пошук нових шляхів розвитку, нових ідейних, змістовних орієнтирів для всього людства. Цей пошук відбувається в різних галузях людської культури – в філософії, в мистецтві, в науці. Мова може йти про фундаментальні засади існування людини, про вироблення нових цінностей, які можуть забезпечити можливість виживання всього живого на Землі. Все це можливо досягти тільки осмислюючи витоки духовності, які пов'язані з історико-філософськими та соціальними умовами.

Висновки:

1. У центрі дослідження духовності, незважаючи на її специфіку, повинні знаходитись вчення про суспільно-економічні стадії розвитку та створена на їх основі наукова періодизація. Підхід до культури як цілісного явища суспільного життя не виключає, а передбачає традиційний, конкретно-галузевий підхід, дослідження її сюжетів.

2. Фундаментом розвитку загальнолюдських цивілізаційних процесів є культурна та духовна спадщина окремих країн як Сходу так і Заходу, яка має однакові риси розвитку, що добре прослідковується при аналізі ознак та періодів Відродження на Сході та на Заході, незважаючи на те, що ця тема є дискусійною.

3. Уявлення про світові контакти як об'єктивного духовного процесу надає впевненість у тому, що вони і надалі будуть характерною рисою нашої епохи, будуть невпинно розвиватися у майбутньому і робити свій вплив на культуру, збагативши сучасні міжнародні відносини духовним початком, цінним для всіх людей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Духовність українства. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Житомир, 25 вересня 1998 року. – Житомир, 1998. – 144 с.
2. Кант І. Твори / І. Кант – М.: Мысль, 1966. – Т. 6 – 380 с. (Философское наследие, т. 16)
3. Ясперс К. Смысл и назначение истории / К. Ясперс; пер. с нем. – М.: Политиздат, 1991. – 527 с.
4. Хайдеггер М. Время и бытие / М. Хайдеггер; пер. и примечания А. В. Ахутина и В. В. Библихина – М.: Республика, 1993. – 447 с.
5. GADDAFI M. The Green Book: Part Three: The Social Basis of the Third Universal Theory. Tripoli, 1979. – 56 с.
6. Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук: Философия духа: в 3 т. / Г.В.Ф. Гегель – М.: Мысль, 1977 – Т.3. – 471 с.
7. Киплинг Р. Рассказы, путевые заметки / Редьярд Киплинг – М.: Радуга, 2004 – 416 с.